

Samenvatting

Het uiterlijk speelt een belangrijke rol in maatschappelijke discussies. En een ‘mooi’ lichaam wordt steeds vaker gelijkgesteld aan een slank, gezond en sportief lichaam. Schoonheid is bij uitstek iets dat erg discoursafhankelijk is. Representatie speelt hier een grote rol in. In deze scriptie is door middel van kwantitatief onderzoek van zes romans vastgesteld welke lichamen voorkomen in de hedendaagse literatuur en met welke woorden over lichamen gesproken wordt. Hierin werd specifiek gefocust op de verschillen tussen de beschrijvingen van mannenlichamen en die van vrouwenlichamen. Ook werd aan de hand van ‘Fat Studies’ onderzocht op welke manier dikke lichamen beschreven werden.

Naar aanleiding van deze resultaten is naar een aantal concrete passages gekeken om de kwantitatieve resultaten te duiden. Hieruit kwam naar voren dat mannenlichamen op vergelijkbare manier worden geseksualiseerd als vrouwenlichamen. Ook werd duidelijk dat dikke lichamen vaak op negatieve wijze werden gepresenteerd. De personages met een dik lichaam waren bijna altijd bijpersonen en werden vaak direct aan eten en een ongezond leven gekoppeld.

Inhoudsopgave

Inleiding	p. 4
Theoretisch kader	p. 5
Vrouwelijke schoonheidsideaal	p. 6
Mannelijk schoonheidsideaal	p. 9
Lichamen in media, literatuur en beeldcultuur	p. 11
Methode	p. 14
Resultaten	p. 18
Vrouw	p. 23
Man	p. 24
Dikke personages	p. 26
Analyse	p. 27
Man versus vrouw	p. 27
Het dikke lichaam	p. 34
Conclusie	p. 41
Discussie	p. 43
Bibliografie	p. 44
Bijlagen	
Analyse zinnen (excel-sheet wordt digitaal meegestuurd)	
Gebruikte termen om het postuur te beschrijven	

Inleiding

Het uiterlijk speelt een grote rol in maatschappelijke discussies. Zo is recentelijk uit onderzoek gekomen dat ‘knappe’ mensen makkelijker een baan zouden krijgen en een hoger salaris verdienen (Hijink). Wat als knap en mooi wordt gezien is vaak een maatschappelijk breed gedeelde mening. Tegenwoordig lijkt de focus steeds meer op gezondheid te liggen. Een ‘mooi’ lichaam wordt steeds vaker gelijkgesteld aan een slank, gezond en sportief lichaam. Schoonheid is bij uitstek iets dat erg discoursafhankelijk is. Wat als mooi wordt gezien hangt namelijk erg af van de tijd waarin je leeft en in welk deel van de wereld je bent opgegroeid. Ook representatie blijkt erg belangrijk. Dat bijvoorbeeld Hollywood al lange tijd gedomineerd wordt door dunne vrouwelijke actrices en brede mannelijke acteurs heeft gevolgen voor het schoonheidsideaal. Dit is bijvoorbeeld terug te zien in de bestsellerslijsten. Niet voor niets zien we daar al lange tijd boeken als *Slimmer slank met Sonja* van Sonja Bakker, *Killerbody Dieet* van Fajah Lourens en *Powerfood* van Rens Kroes bovenaan staan.

In dit onderzoek wordt gekeken naar de representatie van lichamen in de hedendaagse literatuur. Met een open houding en door gebruik te maken van een random corpus wordt een beeld geschetst van welke lichamen voorkomen in de hedendaagse literatuur en welk narratief vasthangt aan die verschillende lichamen. Auteurs kiezen er namelijk voor om een personage een bepaald lichaam te geven en daar een verhaallijn voor te bedenken. Al eerder werd veel onderzoek gedaan naar de representatie van vrouwen en etnische minderheden in de literatuur. Deze groepen bleken vaak ondervertegenwoordigd of werden alleen gebruikt om bepaalde thema's bespreekbaar te maken. In dit onderzoek wordt gekeken of er ook bepaalde lichamen zijn die ondervertegenwoordigd worden. Door te kijken naar het narratief dat bij de verschillende lichamen hoort, wordt gekeken welke thema's bespreekbaar worden gemaakt. De hedendaagse literatuur blijkt namelijk helemaal geen afspiegeling te zijn van de samenleving. Zo kwam bijvoorbeeld uit ‘De Personagebank’ van Saskia Pieterse e.a. dat witte mannelijke personages de hedendaagse literatuur domineren. Hiervoor analyseerden zij 299 romans en noteerden zij onder andere het geslacht, de leeftijd, de afkomst, de woonplaats en het opleidingsniveau van de personages die voorkwamen in deze romans. In mijn onderzoek wordt bekeken of bepaalde

lichamen ondervertegenwoordigd zijn. Dit gebeurt op dezelfde ideologiekritische manier als in het onderzoek van Pieterse e.a.. Ook is de methode vergelijkbaar, omdat door middel van kwantitatief onderzoek wordt bijgehouden welke lichamen er voorkomen in de geanalyseerde werken. In mijn onderzoek worden alle zinnen bijgehouden waarin lichamen beschreven worden. Verder wordt ook onderzocht met welke woorden lichamen beschreven worden.

De hoofdvraag die beantwoord zal worden:

Op welke manier worden lichamen beschreven in de hedendaagse literatuur?

Deelvragen die daarbij horen:

- Welke termen worden gebruikt in de beschrijvingen van lichamen?
- Welke verschillen zijn er te zien tussen de beschrijvingen van het mannenlichaam en beschrijvingen van het vrouwenlichaam?
- Welke rol speelt het postuur van personages in de beschrijvingen en in het narratief?
- Hoe verschillen de beschrijvingen van hoofdpersonages en bijpersonen van elkaar?

Theoretisch kader

Binnen de literatuurwetenschap bestaan verschillende studies die te maken hebben met de rol van het lichaam in de literatuur. Mijn onderzoek wordt gedaan binnen het kader van ‘Fat Studies’. Het postuur blijkt namelijk vaak te worden genoemd in beschrijvingen die gedaan worden van het lichaam. Binnen deze studie wordt beschreven hoe schoonheidsidealen rondom het postuur tot stand zijn gekomen en hoe vooroordelen rondom dik zijn in stand gehouden worden. Aanvullend wordt met *Heuvels van het paradijs* in kaart gebracht waarom de voorkeur voor een vol en rond vrouwenlichaam werd verruild door de voorkeur voor een dun en plat lichaam. Literatuurwetenschapper Mineke Schipper beschrijft in haar boek hoe eeuwenoude mythes en verhalen over het vrouwelijk lichaam tot ongelijkheid van macht hebben gezorgd. Die ongelijkheid is vandaag de dag nog steeds te zien. Het boek gaat over de manier waarop het

lichaam beschreven wordt en de redenen waarom verhalen bepalen hoe er naar vrouwen in het algemeen gekeken wordt.

Ook het mannenlichaam wordt steeds meer zichtbaar in literatuur en populaire cultuur. Met ‘Masculinities in Theory’ wordt gekeken hoe het mannenlichaam steeds meer geseksualiseerd wordt. Binnen deze studie wordt ingezoomd op het schoonheidsideaal voor mannen en de kenmerken die vaak aan mannelijkheid verbonden worden.

Zowel in ‘Fat Studies’ als met de studie van Schipper wordt gefocust op de overgang naar het dunne schoonheidsideaal. Toch lijkt het schoonheidsideaal opnieuw aan het veranderen te zijn. Niet alleen ‘Fat Studies’ maar ook de beweging ‘Body Positivity’ wint steeds meer aan populariteit. Deze beweging pleit voor meer diversiteit en een positief zelfbeeld voor alle soorten lichamen. De beweging zet zich onder andere in om ‘Fat Shaming’ tegen te gaan. Zo werden bijvoorbeeld Olcay Gulsen en Caroline Tensen hard aangepakt toen ze commentaar hadden op het feit dat het sportmerk Nike een sportlijn voor dikke vrouwen had gemaakt (Heerkens). Ook worden films die stereotype-bevestigend zijn zoals *Zwaar Verliefd!* bekritiseerd in landelijke kranten (Smit). In de modewereld lijkt ook een verandering op gang te komen. In 2017 werd een wet ingevoerd in Frankrijk dat modellen een doktersverklaring nodig hebben om te laten zien dat ze een gezond gewicht hebben. En vorig jaar nog organiseerde de Nederlandse groep Political Fatties een wetenschappelijk conferentie om fat shaming te belichten (Pruis en de Vries). Er komen ook boeken uit zoals *Knap voor een dik meisje* waarin schrijfster Tatjana Almulic beschrijft hoe anderen op haar lichaam reageren. Het onderwerp is kortom erg populair en deze voorbeelden laten duidelijk zien dat er iets aan het veranderen is aan het beeld dat mensen hebben van dikke mensen.

Vrouwelijk schoonheidsideaal

Het gewicht blijkt dus een belangrijk onderdeel van hoe het lichaam gezien en beoordeeld wordt in de maatschappij. ‘Fat Studies’ is een onderzoeksveld dat zich richt op het verband tussen lichaamsgewicht en de plaats in de maatschappij. Esther Rothbum en Sondra Solovay stelden *The fat studies reader* samen, waarin ze uitleggen wat deze studie inhoudt.

Het belangrijkste binnen ‘Fat Studies’ is dat gefocust wordt op negatieve

veronderstellingen, stereotypen en stigma op vet en het dikke lichaam (Rothbum en Solovay 2). Het doel is om negatieve stereotypes en connotaties rondom het woord ‘dik’ zichtbaar te maken. Er wordt gebruik gemaakt van kritische methodologie. Dezelfde progressieve academische methodes worden gebruikt als degene die worden ingezet om negatieve stereotypen over vrouwen, homoseksuelen en raciale groepen te benaderen (2). Rothbum en Solovay zien namelijk dat er een aantal hardnekkige vooroordelen zijn over dikke mensen. “[T]he assumption that fat people are unhealthy is so ingrained in western society that it is hard to get people to face the facts (3).”

In de reader wordt een geschiedenis geschetst van het veranderende schoonheidsideaal rondom gewicht. Een paar eeuwen geleden was een vrouw mooi als ze dikke wangen en armen had. Vrouwen droegen korsetten om nadruk te leggen op hun volle heupen. “Women were sexy if they were heavy (11).” Dit ideaal begon te veranderen toen tussen 1880 en 1920 meer bekend werd over overgewicht en de gevaren voor de gezondheid (11). De reden dat het schoonheidsideaal zo drastisch is omgeslagen wordt gekoppeld aan het feit dat dik zijn niet langer verband hield met rijkdom. Toen voedsel schaars was, stond dik voor welvarend. Toen aan het einde van de negentiende eeuw bijna iedereen genoeg toegang tot voedsel kreeg, was dik zijn niet langer een signaal van prestige (12). “[T]he status symbols flipped: it became chic to be thin and all too ordinary to be overweight (12).” Langzaam maar zeker begon het helemaal om te slaan. In Europa in het begin van de negentiende eeuw hadden veel bekende artiesten en schrijvers (zoals John Keats, Percy Bysshe Shelley, Emily Brontë en Edgar Allan Poe) tuberculose. Door deze ziekte werden zij erg dun. De hogere klasse zag hierdoor het hebben van een slank figuur als intellectueel en superior (12).

In de twintigste eeuw kwamen verschillende zaken samen en dit zorgde ervoor dat een slank figuur nog populairder werd.

In short, a cultural obsession with weight became firmly established in the United States when several disparate factors that favored a desire for thinness—economic status symbols, morality, medicine, modernity, changing women’s roles, and consumerism—all collided at once (13).

Gezondheid wordt als het grootste argument gebruikt voor het dunne schoonheidsideaal. En dit vooroordeel heeft een groot effect op de levens van dikke mensen.

Fat young women were much less likely to be married (28% versus 56% of the thin women), their household income was a third lower, they were three times more likely to live in poverty, and they were half as likely to have finished college (27).

Naar aanleiding van deze bevindingen werd onderzocht of dikke jonge mensen ook daadwerkelijk meer kans hebben op het krijgen van chronische ziektes. Dat bleek niet zo te zijn. Wetenschappers koppelden de gevolgen die dikke jongeren ondervonden dus aan vooroordelen en discriminatie. “This means that it cannot be health conditions that hold fat young people back, but only prejudice (27).”

In mijn onderzoek wordt niet alleen gefocust op dikke lichamen. Mineke Schipper schetst in *Heuvels van het paradijs* hoe het schoonheidsideaal voor alle vrouwen door de jaren heen veranderd is. Ze ziet dat schoonheid al ontzettend lang een belangrijke rol speelt. Vanaf de 14e eeuw gingen mensen op allerlei manieren hun lichaam aanpassen aan de eisen van de tijd.

Mannen en vrouwen begonnen hun contouren te verfraaien met baleinen en vullingen, al naargelang de schoonheidseisen van hun omgeving. Er kwamen korsetten in omloop en borsten werden ingesnoerd of opgestuwd (Schipper 68).

Wat door mensen als mooi gezien werd, had ook te maken met het vinden van een partner. De machtsverhoudingen tussen mannen en vrouwen leidden er namelijk toe dat mannen gingen kiezen voor vrouwen die in alles hun mindere waren. “Qua postuur, leeftijd, opleiding, kortom een die minder in haar mars mag hebben dan haar (toekomstige) echtgenoot (36).” Een man moet dus altijd, groter, breder en slimmer zijn dan zijn vrouw. Omdat het vroeger vaak de man was die zijn partner koos, is veel onderzoek gedaan naar wat mannen aantrekt in vrouwen.

Evolutiepsychologen bevestigen dat mannen van oudsher vielen voor jonge en fysiek aantrekkelijke vrouwen met symmetrische trekken - ‘een gave en frisse huid, volle lippen, glanzend haar, witte tanden, een gracieuze tred, stevige borsten’- die werden geïnterpreteerd als vruchtbaarheidssignalen (215).

Er wordt op deze manier een maatschappelijke orde in stand gehouden die de verschillen tussen meisjes en jongens benadrukt (215). Ook voor mannen heeft deze boodschap gevolgen. Zij moeten hun vermeende ‘vrouwelijke’ trekken onderdrukken (215).

Mannelijk schoonheidsideaal

In de studies van Schipper en Solovay en Rothblum lag de focus op het vrouwenlichaam. Binnen de ‘Fat Studies’ is dat bijvoorbeeld zo omdat de vrouw méér negatieve effecten ondervindt (Solovay en Rothblum xx). Toch verandert het schoonheidsideaal voor mannen ook hard. In *Masculinities in theory* deconstrueert Todd W. Reeser het idee van mannelijkheid. Hij bekijkt wat gezien wordt als mannelijk en waarom dat zo is. “We can easily ascribe a series of characteristics to masculinity: "muscular," "strong," "hard," "brave," and "in control" are words that come to mind. We know that it is the opposite of femininity (Reeser 1).” Reeser beschrijft hoe in andere culturen verschillende handelingen en uiterlijke kenmerken als mannelijk worden gezien. Zo lopen bijvoorbeeld mannen in India vaak arm in arm, wat door Amerikaanse studenten als niet-mannelijk gezien kan worden, terwijl dat in India zelf heel normaal is (2). Met dit soort voorbeelden laat Reeser zien dat masculinity erg ingewikkeld in elkaar zit en enorm verschilt over tijd en per cultuur.

Yet even within a single cultural and temporal context, ideas of masculinity are far from stable and fixed. While there may be some agreement among some people about a given definition, such a definition is never entirely agreed upon, and it is always contested in some way (3).

Interessant voor mijn onderzoek is vooral dat mannelijkheid, als gekeken wordt naar het lichaam, nog steeds veelal gezien wordt als gespierd, breed en groot. Maar ook andere kenmerken spelen een rol. “Other aspects of the male body could also be factored in here: chest hair or a large penis, for instance (11).”

Reeser besteedt aandacht aan hoe het mannenlichaam in populaire cultuur wordt getoond. Dit heeft namelijk een enorm grote invloed op het beeld dat mensen hebben van mannelijkheid (111). Toch ontbreekt het (gedeeltelijk) naakte mannenlichaam traditioneel gezien in de representatie op het scherm (111). Dit komt volgens Reeser omdat er lange tijd alleen mannelijke filmmakers waren en zij films maakten vanuit het mannelijke heteroseksuele perspectief. Toch worden ook in deze films zo nu en dan mannenlichamen getoond. De manier waarop dat gebeurt is echter opvallend. Zo worden vaak alleen naakte lichamen getoond wanneer een man gewond is, zoals gebeurt in de film *Lethal Weapon*. Of een man toont zijn lichaam met als doel om vrouwen aan te trekken, dit gebeurt bijvoorbeeld in de James Bond films. “When the camera's eye is explicitly turned into the eye of the other (in this case, of a heterosexual woman), heterosexual masculinity's position is necessarily destabilized (112).” Op deze manier wordt tijdelijk door de ogen van een ander gekeken. Als het gaat om een naakt mannenlichaam wordt vanuit een vrouwelijke perspectief gekeken. Op deze manier kunnen mannenlichamen wel geseksualiseerd worden, zonder dat het de heteroseksuele mannen blik is waardoor dat gebeurt. Dit heteroseksuele mannelijke perspectief wordt dan tijdelijk gedestabiliseerd.

Momenteel ziet Reeser dat het mannenlichaam juist steeds meer zichtbaar is in films, media en literatuur. De man wordt volgens hem nu op vergelijkbare wijze geseksualiseerd als de vrouw.

The revealing of the male body, and particularly the eroticized male body, is becoming more of a commonplace in twenty-first-century media and film, and there are an increasing number of male bodies of various types in advertisements and film (114).

Het toenemende aantal geseksualiseerde mannenlichamen in media en film wijt hij aan het feit dat homoseksualiteit en vrouwelijke heteroseksualiteit steeds meer zichtbaar zijn. Het adverteren met het mannenlichaam kan dus een manier zijn om homoseksuele mannen en vrouwelijke consumenten aan te spreken (114).

De studie van Reeser laat zien hoe mannelijkheid geconstrueerd is en dat het mannenlichaam steeds meer zichtbaar wordt in media en film. De manier waarop dat gebeurt en wat de gevolgen daarvan zijn, beschrijft Anna Blond in haar artikel “Impacts of exposure to images of ideal

bodies on male body dissatisfaction: A review”. Blond constateert net als Reeser dat een bepaald mannenlichaam steeds meer zichtbaar wordt. “In popular culture, the male body is becoming increasingly visible, muscular and trim (Blond 244).” Ze beschrijft dat er vaak aandacht is geweest voor de negatieve effecten van de slechte representatie van vrouwen en onderzoekt of voor mannen hetzelfde geldt. Blond focust zich op de gevolgen van de seksualisering van de man. Uit recent onderzoek is gekomen dat de hedendaagse man zich even bewust is van sociale druk om er goed uit te zien als de vrouw (244). Steeds meer media en reclames gebruiken mannen namelijk als “sexual objects” (244).

In Westernized societies where physical appearance is emphasized and idealized images are plentiful, it is assumed that most people occasionally compare their appearance to the media standard (244).

Blond maakt duidelijk dat ook de seksualisering van mannen effect kan hebben op het zelfbeeld. In mijn onderzoek wordt gekeken of de lichamen van mannen inderdaad vooral worden beschreven in de termen die zowel Reeser als Blond noemt: breed, gespierd en groot.

Lichamen in media, literatuur en beeldcultuur

Reeser koppelt het toenemende aantal van geseksualiseerde mannenlichamen aan het feit dat homoseksualiteit en vrouwelijke heteroseksualiteit steeds meer zichtbaar zijn. Het adverteren met het mannenlichaam kan dus een manier zijn om homoseksuele en vrouwelijke consumenten aan te spreken (114). Iets vergelijkbaars gebeurde bij het schoonheidsideaal van het postuur. Dat het dunne schoonheidsideaal zo groot is geworden, heeft ook te maken met bedrijven die winst wilden maken ten koste van het zelfbeeld van hun publiek. In *The fat studies reader* wordt aan de kaak gesteld hoe grote dieetbedrijven inspelen op het zelfbeeld van vrouwen om meer producten te verkopen. Zo werden in tijdschriften in Singapore gemiddeld acht dieetadvertenties per editie gestopt met steeds dezelfde boodschap: “The slimming industry explicitly links thinness with beauty and health (128).” De grote invloed van deze bedrijven heeft ervoor gezorgd dat bijna iedereen obsessief bezig is met het gewicht. Onderzoek heeft namelijk uitgewezen dat vrouwen

die een ‘gezond gewicht’ hebben, vaak geobsedeerd zijn met het verliezen van gewicht (159-160).

Ook Schipper besteedt aandacht aan de rol van media. Ze ziet dat tegenwoordig in reclames hetzelfde gebeurt als in de mythes van vroeger. “Net als neuzen, monden, penissen, benen en voeten zijn er borsten, buiken en vulva’s in vele soorten en maten, maar de beelddictatuur legt haar eigen variant op als dwingende eis (213).” Het beeld dat nu domineert is erg veranderd ten opzichte van slechts tientallen jaren terug. Schipper beschrijft hoe het schoonheidsideaal veranderde omdat het moederlijk voedende vrouwenlichaam steeds gekoppeld werd aan de huiselijke omgeving. Vrouwen hadden een ander soort lichaam nodig om aan de oude gang van zaken te ontsnappen. “De woordeloze boodschap luidde dat je dat moederlijke mollige lichaam moest afzweren door met zo min mogelijk vrouwelijke kenmerken door het leven te gaan, ‘als jongetje met kleine borsten’ (217).” Schipper koppelt de emancipatie van de vrouw dus aan een nieuw schoonheidsideaal. Maar nog steeds speelt het uiterlijk, en met name het lichaam, een grotere rol dan de daadwerkelijke capaciteit van de vrouw.

Hedendaagse verhalen over graatdunne meisjes laten een nieuwe variant zien van onvoorwaardelijke onderwerpingen aan de macht over de vrouwelijke buitenkant en het functioneren van vrouwen in de wereld (217).

Schipper ziet een verband tussen het reduceren van vrouwen tot hun buitenkant en hoe de verdeling van macht in de wereld gevormd wordt. Zolang vrouwen samenvallen met hun buitenkant in de publieke opinie blijft de topwetenschap meer geassocieerd worden met mannen dan met vrouwen (225). Schipper schetst kortom dat de vrouw al eeuwenlang samenvalt met haar lichaam en dat dit vandaag de dag nog steeds het geval is. Dit is te wijten aan de verhalen die worden verteld en beelden die getoond worden.

Niet alleen reclames op televisie en advertenties en artikelen in tijdschriften waren belangrijk om het dunne schoonheidsideaal groot te maken. Ook literatuur, films en series spelen daar een rol

in. In literatuur worden negatieve connotaties rondom het dikke lichaam, bijvoorbeeld dat dikke mensen lui en ongezond zijn, namelijk vaak bevestigd.

In *The fat studies reader* wordt duidelijk gemaakt dat dikke personages sterk ondervertegenwoordigd zijn. Het zijn namelijk vooral dunne vrouwen die in romans en films voorkomen en ook deze lichamen veranderden steeds. “It is nearly impossible not to notice that women as represented in popular culture have gotten thinner and thinner (272).”

Toch zijn er genres waar wel vaker dikke hoofdpersonages in voorkomen. In het genre Chick-Lit novels komen ze namelijk wel voor en wordt gereflecteerd op de problemen waar (voornamelijk) dikke vrouwen tegen aanlopen (24). Toch blijkt uit analyse van deze boeken dat de dikke personages vaak alleen gebruikt worden om bepaalde thema’s bespreekbaar te maken. “[F]at characters in literature are often defined as suffering from psychological problems (239)”. Zo worden ze in deze boeken vaak gepest en hebben de personages last van een laag zelfbeeld. Susan Stinson beschrijft in de reader met haar essay ‘Fat girl need fiction’ dat dikke vrouwen (net als iedereen) fictie nodig hebben. Ze pleit voor fictie die verder reikt dan het stigmatiseren van dik zijn. Ook wil ze dat andere verhaallijnen uitgelicht worden, in plaats van telkens dezelfde waarin een dik personage wordt gepest, mentale problemen heeft of wil afvallen (232).

In mijn onderzoek wordt gekeken hoe het zit met de representatie van dikke personages en welk narratief aan deze personages gekoppeld wordt. Klopt het inderdaad dat deze narratieven stereotype-bevestigend zijn?

Dat een narratief aan een bepaald lichaam gekoppeld wordt is een interessant onderzoeksgebied. Daniel Punday schrijft in *Narrative Bodies* dat schrijvers en critici lichamen vaak zien als een van de vele dingen die geanalyseerd worden. “The body appears in such studies usually as one of many “things” that a narrative might describe—in the same category as chairs, desks, and rocks (Punday 3).” Hij betoogt dan ook dat het lichaam vaak geen centrale rol heeft in het narratief van literatuur, terwijl dat wel erg belangrijk is (2).

Ook ziet Punday dat in literatuurkritiek vaak onderscheid wordt gemaakt in de manier waarop over lichamen wordt geschreven. Er bestaat volgens hem altijd spanning tussen critici die de type lichamen onderzoeken die gerepresenteerd worden en degene die de retorische

manipulatie van het narratief bestuderen (8). Punday vindt dat juist naar het verband tussen deze twee gekeken zou moeten worden.

In neither feminist nor race criticism do we see a consistent articulation of the relationship between the bodies represented within a narrative and the way that the narrative itself is constructed (8).

Punday vindt dat het juist belangrijk is om de koppeling te maken tussen de lichamen die voorkomen in een verhaal en het narratief dat daaraan gekoppeld wordt. Hij ziet bijvoorbeeld dat vrouwen en etnische minderheden vaker worden geassocieerd met hun lichaam dan mannen en etnische meerderheden (66). Feministische critici zagen dat vrouwen routineus vaker werden geassocieerd met hun lichaam dan mannen. “Men are allowed to occupy an abstract and unmarked body because, as Beauvoir noted long ago, ‘A man never begins by presenting himself as an individual of a certain sex; it goes without saying that he is a man (66)’”.

In dit onderzoek wordt de visie van Punday toegepast door zowel naar representatie te kijken als naar het narratief dat daarmee samenhangt. Ook wordt onderzocht of de observatie klopt dat vrouwen vaker worden geassocieerd met hun lichaam dan mannen.

Methode

Representatie is een belangrijk onderdeel van dit onderzoek, omdat als eerste gekeken wordt welke lichamen in de hedendaagse literatuur voorkomen. Saskia Pieterse e.a. deden al eerder grootschalig onderzoek naar de representatie van personages in de hedendaagse Nederlandse literatuur. In dat onderzoek werd door middel van analyse van 299 romans gekeken naar gender, demografie, arbeid, geografie en woonplaats (Pieterse e.a.). Als belangrijkste resultaten zagen zij dat 60% van de personages man is en 47% hoogopgeleid is. Verder zagen zij dat 53% van de personages uit Nederland komt en 62% in de stad woont. Pieterse e.a. analyseerden voor deze studie alle boeken die werden ingediend voor de Libris Literatuurprijs in 2013.

In mijn onderzoek wordt gekeken naar de representatie van lichamen. Er is voor een ander corpus gekozen, omdat het niet haalbaar is om net zo breed te onderzoeken als Pieterse e.a.

hebben gedaan. Wel kan aan de hand van mijn onderzoek worden bekeken of het interessant kan zijn om de categorie lichamen aan 'De Personagebank' toe te voegen.

In dit onderzoek wordt een corpus van hedendaagse boeken gekozen om te analyseren. Zodoende wordt met een open houding naar het onderwerp gekeken. Om een corpus samen te stellen is gekeken naar literaire prijswinnaars van 2018. Zes literaire prijzen zijn gekozen om een divers scala aan literaire boeken te bekijken. Hieronder wordt uitgelegd om wat voor soort prijzen het gaat en waarom de prijs is meegenomen in het onderzoek. Ook wordt kort toegelicht welk boek de prijs gewonnen heeft en waar dit boek over gaat.

Libris Literatuur prijs: dit is de meest prestigieuze prijs binnen de Nederlandse literatuur. Een jury bestaande uit literaire auteurs, critici of literatuurwetenschappers maakt een selectie en kiest uiteindelijk de winnaar. Omdat de winnaar van deze prijs door een professionele jury is gekozen, laat dit zien welk boek door het literaire werkveld als hoogstaande literatuur gezien wordt. Murat Isik won deze prijs met *Wees onzichtbaar*, een boek over de Turkse Metin. Metin verhuist op vijfjarige leeftijd met zijn ouders en zijn zusje naar de Amsterdamse Bijlmer. Hij groeit daar op terwijl zijn gezin wordt gedomineerd door een tirannieke vader (Libris).

BookSpot Literatuurprijs: Bookspot is een online boekwinkel. Ieder jaar wordt door een jury de BookSpot Literatuurprijs uitgereikt. Deze jury bestaat uit een selectie van journalisten, hoofdredacteurs, historici en literatuurwetenschappers. De winnaar van deze prijs is Tommy Wieringa met *De heilige Rita*. Dit boek gaat over Paul Krüzen die al zijn hele leven in een boerderij woont aan de Duitse grens samen met zijn vader die hij nu verzorgt. De horeca in hun woonplaats Mariënveen is overgenomen door Chinezen en ook Russen, Polen en Roemenen zijn naar het dorp getrokken. Paul beschrijft hoe zijn dorp verandert maar ook vooral veel hetzelfde blijft (De Bezige Bij).

De Bronzen Uil: deze prijs is onderdeel van het platform 'Het betere boek' dat is opgericht door het Willemsfonds (een sociaal-culturele vrijwilligersorganisatie) dat zich richt op de Nederlandse

taal. De Bronzen Uil wordt ieder jaar uitgereikt aan het beste Nederlandstalige debuut door een diverse zeskoppige jury. De winnaar was Lenny Peeters met *Dochter*. In dit boek zie je de wereld door de ogen van Dochter, die in dit boek geen naam, leeftijd of afkomst krijgt. Het is een psychologische thriller waarbij de lezer er steeds meer achter komt dat het (waarschijnlijk laagbegaafde psychisch gestoorde) meisje iets verschrikkelijks heeft gedaan (Uitgeverij Prometheus).

BNG Bank literatuurprijs: dit is een oeuvreprijs bedoeld voor Nederlandstalige auteurs van veertig jaar of jonger. De auteurs moeten twee of meer literaire prozawerken hebben geschreven en mogen nog niet zijn doorgebroken. Ook mogen ze nog geen grote literaire prijs hebben gewonnen. Een jury van vier kiest de winnaar. Omdat deze prijs zich richt op nog niet doorgebroken auteurs van jonger dan veertig, komt een nieuwe auteur naar voren. Nina Polak won deze prijs met *Gebrek is een groot woord*. Deze roman gaat over Nynke die al zeven jaar aan het varen is. Ze komt het echtpaar en hun puberzoon Zeno tegen op een van haar bestemmingen en wordt uitgenodigd om bij hen in Amsterdam de zomer door te brengen. Ze komt in een stad terecht waaraan de tijdgeest knaagt. En ze komt opnieuw in contact met mensen van vroeger (Uitgeverij Prometheus).

Hebbaan Literatuur Clubprijs: Hebbaan is een online platform waarop lezers hun recensies kunnen delen. Voor deze prijs kan gestemd worden. De lezers bepalen dus welk boek de prijs wint. Deze prijs wordt meegenomen in het onderzoek omdat deze winnaar niet door een jury uit het literaire veld wordt gekozen, maar juist door de lezers zelf. Judith Visser won de prijs met haar roman *Zondagskind*. Dit boek vertelt het verhaal van de jonge Jasmijn die opgroeit in de jaren tachtig en negentig. Jasmijn heeft autisme en in dit boek zie je tegen welke problemen zij aanloopt (HarperCollins).

Opzij Literatuurprijs: deze feministische prijs wordt uitgereikt door een jury. “De titels die in aanmerking komen moeten bijdragen aan de bewustwording, emancipatie en ontplooiing van vrouwen.” Ook moet de winnaar literaire kwaliteit tonen en een impact op de maatschappij

hebben. Voor mijn onderzoek is het interessant of lichamen anders worden beschreven in een boek dat met een feministische prijs is bekroond. Etchica Voorn won de prijs met *Dubbelbloed*. Dit is een autobiografische roman over het leven van Etchica: kind van een Surinaams-creoolse vader en een Nederlandse moeder. Etchica onderzoekt wat het voor haar betekent om een dubbele afkomst te hebben (Uitgeverij In De Knipscheer).

Deze zes titels worden geanalyseerd: in een excel-tabel worden alle beschrijvingen van lichamen bijgehouden. Het gaat hier om beschrijvingen van lichamen die iets zeggen over hoe het lichaam eruit ziet. Wanneer enkel een lichaamsdeel genoemd wordt, gaat dit niet mee in de analyse. Zo moet er bijvoorbeeld iets gezegd worden over de kleur, grootte, lengte of mate van aantrekkelijkheid van een lichaamsdeel. Passages waarin lichaamsdelen worden gebruikt voor handelingen of zonder beschrijving worden genoemd, tellen daarom niet mee.

Alle zinnen uit de boeken waarin lichamen worden beschreven worden dus genoteerd. Op deze manier kunnen de beschrijvingen met elkaar vergeleken worden op een aantal punten. Als de zin is genoteerd, worden verschillende basisgegevens erbij gezet: naam personage, geslacht, hoofdpersoon of bijpersoon en de leeftijd. Personages worden gecategoriseerd als hoofdpersoon als hun lichaam in vijf of meer scènes van het verhaal wordt beschreven. Als het lichaam van een personage in minder dan vijf scènes wordt beschreven, wordt het personage gecategoriseerd als bijpersoon. Vervolgens zijn categorieën gemaakt waar de beschrijvingen in geplaatst zullen worden.

Postuur: Hierin worden alle beschrijvingen van het postuur van de lichamen geplaatst.

Dit kan gaan over lengte, breedte en bouw. Ook wordt genoteerd met welke termen over het postuur gesproken wordt. Vervolgens worden deze termen onderverdeeld in categorieën die dezelfde betekenis hebben. Er wordt dan geteld hoeveel termen er bijvoorbeeld worden gebruikt die dezelfde betekenis hebben als ‘dun’: ‘mager’, ‘tenger’, ‘plat’, ‘smal’ enzovoorts. Dit gebeurt ook voor de termen ‘dik’ (‘fors’, ‘plomp’, ‘zwaar’, ‘vol’ enzovoorts), ‘groot’ (‘lang’, ‘enorm’, ‘flink’ enzovoorts) en ‘klein’ (‘kort’ enzovoorts).

Huidskleur: Alle benoemingen wat betreft de kleur van de huid.

Haar: Alle beschrijvingen over beharing. Dit kan gaan over lichaamshaar of hoofdhaar.

Overig: Alle andere beschrijvingen waar delen van het lichaam worden besproken. Hier komen veelal beschrijvingen van ogen, monden en neuzen voor.

Als alles genoteerd is, wordt bekeken hoe de verhoudingen liggen tussen de vier categorieën van beschrijvingen. Vervolgens wordt verder ingezoomd op categorieën die eruit springen. Er wordt dan gekeken naar de representatie van de lichamen, maar ook naar de verschillen tussen de beschrijvingen van de lichamen van mannen en die van vrouwen. En de verschillen in beschrijvingen tussen hoofdpersonen en bijpersonen.

Als in kaart is gebracht waar de beschrijvingen van lichamen in de boeken over gaan, wordt gekeken of de bevindingen van Schipper en Solovay en Rothbum worden bevestigd in dit onderzoek. Eerst wordt dus met een kwantitatief onderzoek gekeken met welke termen vrouwenlichamen beschreven worden. Hetzelfde wordt gedaan voor mannenlichamen aan de hand van *Masculinities in Theorie*. Vervolgens wordt kwalitatief naar een aantal concrete passages gekeken om de resultaten te duiden.

Resultaten

Na het analyseren van de zes boeken zijn een aantal opvallende resultaten naar voren gekomen. Om een duidelijk beeld te schetsen van de resultaten is in tabel 1 te zien van hoeveel personages de lichamen beschreven zijn per boek. Vervolgens is per boek genoteerd van hoeveel hoofdpersonen en van hoeveel bijpersonen de lichamen beschreven zijn.

Boek (geslacht schrijver)	Personages: m/v	Hoofdpersonen: m/v	Bijpersonen: m/v
	Percentage v/h totaal: m/v	Percentage: m/v ¹	Percentage: m/v ²
De heilige Rita (m)	34: 20 man / 14 vrouw	5: 5 man / 0 vrouw	29: 15 man / 14 vrouw
	11,5%: 6,8% / 4,7%	25%: 25% / 0%	10,5% / 5,5% / 5,1%
Wees onzichtbaar (m)	101: 67 man / 34 vrouw	6: 5 man / 1 vrouw	95: 62 man / 33 vrouw
	34,2%: 22,7% / 11,5%	30%: 25% / 5%	34,6%: 22,6% / 12%
Gebrek is een groot woord (v)	41: 21 man / 20 vrouw	3: 2 man / 1 vrouw	38: 19 man / 19 vrouw
	13,9%: 7,1% / 6,8%	15%: 10% / 5%	13,8%: 6,9% / 6,9%
Dubbelbloed (v)	35: 19 man / 16 vrouw	1: 0 man / 1 vrouw	34: 19 man / 15 vrouw
	11,9%: 6,4% / 5,4%	5%: 0% / 5%	12,4%: 6,9% / 5,5%
Zondagskind (v)	66: 23 man / 43 vrouw	3: 1 man / 2 vrouw	63: 22 man / 41 vrouw
	22,4: 7,8% / 14,6%	15%: 5% / 10%	22,9: 8% / 14,9%
Dochter (v)	18: 9 man / 9 vrouw	2: 1 man / 1 vrouw	16: 8 man / 8 vrouw
	6,1%: 3,1% / 3,1%	10%: 5% / 5%	5,8%: 2,9% / 2,9%
Totaal aantal personages	295: 159 man / 136 vrouw	20: 14 man / 6 vrouw	275: 145 man / 130 vrouw
	100%: 53,9% / 46,1%	100%: 70% / 30%	100%: 52,7% / 47,3%

Tabel 1. Aantal personages waarvan lichamen werden beschreven per boek.

In totaal zijn 785 zinnen genoteerd waarin het lichaam beschreven werd. 352 van deze beschrijvingen gaan over vrouwen en 418 beschrijvingen gaan over mannen. Het grootste gedeelte van de beschrijvingen gaat over het postuur: maar liefst 379 (zie tabel 2 en grafiek 2). Bij de mannen vielen 211 zinnen in deze categorie en bij de vrouwen waren dat er 163. Het valt direct op dat in de roman *Wees Onzichtbaar* van Murat Isik de meeste beschrijvingen worden gedaan. Bijna 38 procent van alle beschrijvingen komen uit dit boek. Binnen deze beschrijvingen

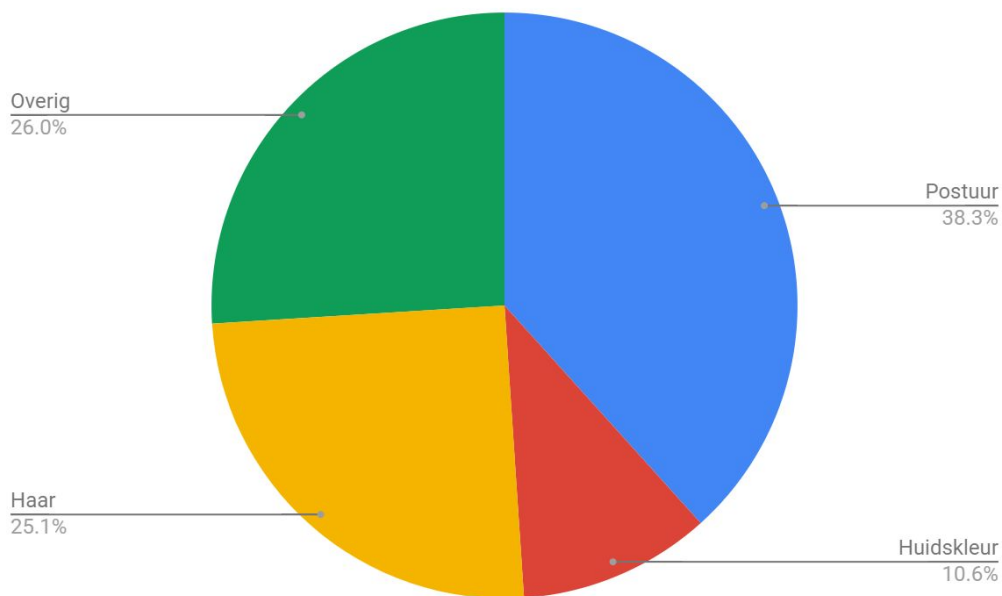
¹ Hier zijn de percentages genoteerd van het aantal hoofdpersonen. Dus 25% van alle hoofdpersonen zijn mannen uit *Wees onzichtbaar*.

² Hier zijn de percentages genoteerd van het aantal bijpersonen. Dus 34,6% van alle bijpersonen zijn mannen uit *Wees onzichtbaar*.

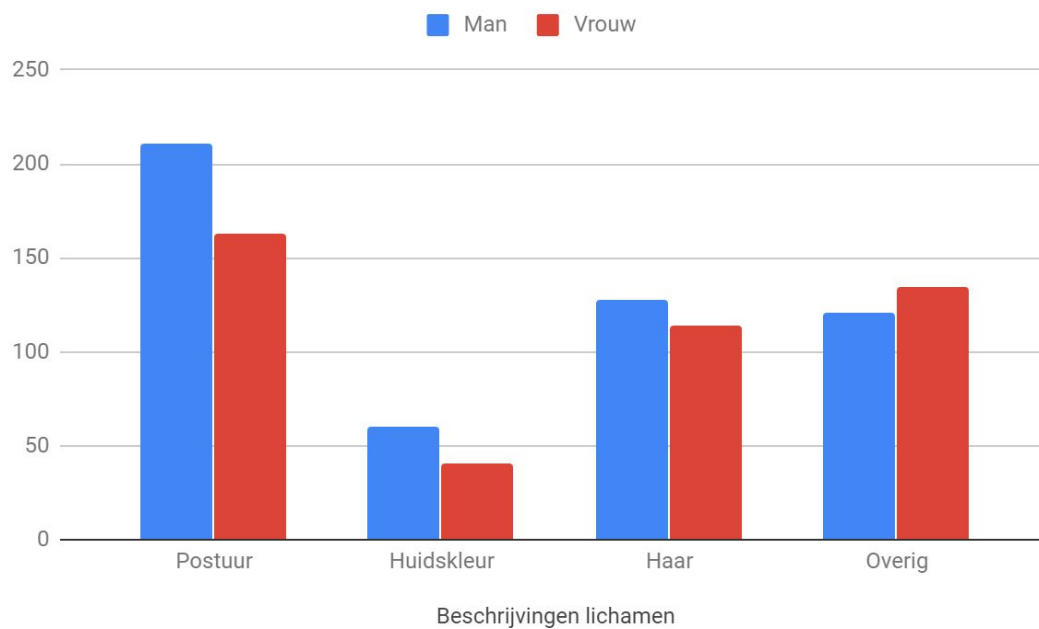
gaat twee derde over mannen. Bij het analyseren van deze gegevens moet dus in acht worden genomen dat een kwart van alle beschrijvingen gaat over de mannen in *Wees Onzichtbaar*. Dat mannen in totaal vaker worden beschreven dan vrouwen heeft voor een groot deel te maken met deze roman. Ook is het opvallend dat mannen vooral beschrijvingen geven van mannenlichamen en vrouwen meer beschrijvingen geven van vrouwenlichamen. Alleen Nina Polak geeft meer beschrijvingen van mannen dan van vrouwen. Dit verschil is wel erg klein.

Boek	Schrijver	Beschrijvingen (m/v)	Postuur (m/v)	Huidskleur (m/v)	Haar (m/v)	Overig (m/v)
<i>De heilige Rita</i>	Tommy Wieringa m	98 (58/38)	48 (18/29)	15 (12/3)	21 (12/8)	47 (30/16)
<i>Wees Onzichtbaar</i>	Murat Isik m	295 (199/90)	152 (117/31)	36 (23/13)	92 (66/26)	104 (53/56)
<i>Gebrek is een groot woord</i>	Nina Polak v	108(57/49)	64 (37/27)	13 (9/4)	28 (14/13)	26 (8/15)
<i>Dubbelbloed</i>	Etchica Voorn v	68 (24/41)	33 (12/21)	30 (10/16)	19 (4/14)	18 (7/11)
<i>Zondagskind</i>	Judith Vissr v	152 (52/99)	67 (22/45)	7 (5/2)	75 (27/46)	49 (17/29)
<i>Dochter</i>	Lenny Peeters v	64 (28/35)	15 (5/10)	4 (1/3)	13 (5/7)	13 (6/7)
Totaal		785 (418/352)	379 (211/163)	105 (60/41)	248 (128/114)	257 (121/134)

Tabel 2. Aantal beschrijvingen van lichamen in verschillende categorieën.

Grafiek 1. Beschrijvingen van lichamen verdeeld in categorieën.

Grafiek 2. De verhoudingen in beschrijvingen van lichamen tussen man en vrouw.

Omdat de meeste beschrijvingen gaan over het postuur wordt hier verder op ingezoomd. De gestalte en het gewicht van personages worden vooral genoemd in deze beschrijvingen. Er

worden veel verschillende termen gebruikt om het postuur te beschrijven, maar veel van deze termen hebben ongeveer dezelfde betekenis. Om een duidelijk beeld te schetsen van termen die hetzelfde betekenen, zijn categorieën gemaakt: ‘gestalte’ waaronder de termen ‘klein’ en ‘groot’ vallen en ‘gewicht’ waaronder de termen ‘dun’ en ‘dik’ vallen.

	Vrouw	Man
Klein	24	20
Groot	40	73
Dun	50	42
Dik	31	52

Tabel 3. Beschrijvingen van het postuur verdeeld in belangrijkste termen.

De categorieën ‘rondingen’ en ‘fitheid’ zijn ook bijgehouden. Hier wordt later verder op ingegaan. De functie van deze categorieën is om het onderscheid te maken tussen seksualisering van mannen en vrouwen. De categorie ‘rondingen’ gaat over vrouwelijke rondingen zoals ‘borsten’, ‘billen’ en ‘heupen’. De beschrijvingen van deze lichaamsdelen zijn geteld en gecategoriseerd omdat in het theoretisch kader duidelijk werd dat door nadruk te leggen op deze lichaamsdelen vrouwen geseksualiseerd worden. In de categorie ‘fitheid’ staan termen die iets te maken met de atletische bouw van het lichaam. Termen die in het theoretisch kader werden genoemd als mannelijk zoals ‘gespied’ en ‘breed’ worden in deze categorie ondergebracht. ‘Fitheid’ verschilt met ‘gestalte’, omdat gefocust wordt op fitheid en spiermassa terwijl het bij ‘gestalte’ om de lengte van het lichaam gaat. In bijlage 2 is te vinden welke termen bij de verschillende categorieën geplaatst zijn.

	Vrouw	Man
Rondingen	54	0
Fitheid	8	37

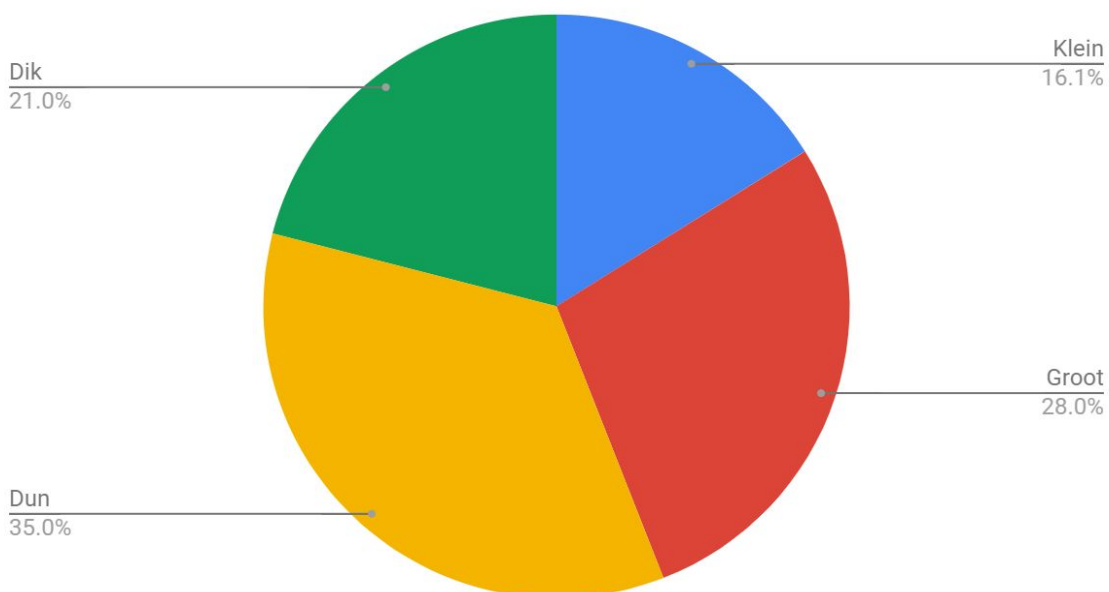
Tabel 4. Termen die wijzen op seksualisering.

Vrouw

In grafiek 3 is duidelijk te zien welke beschrijvingen van het postuur van vrouwen vooral aanwezig waren. Vooral termen die ‘dun’ als betekenis hebben, kwamen erg vaak terug, namelijk in 35% van de beschrijvingen. De categorie ‘groot’ komt in 28% van de gevallen voor en de categorie ‘dik’ in 21%. De categorie ‘klein’ kwam het minst vaak voor, slechts in ruim 16%. Het grootste gedeelte van de beschrijvingen gaat over het gewicht (hiervoor worden ‘dun’ en ‘dik’ bij elkaar opgeteld): 56%.

De lichaamsdelen van vrouwen die vaak beschreven werden zijn: borsten, billen en heupen. 54 keer werden beschrijvingen over deze delen van het lichaam gedaan (zie bijlage 2). In het theoretisch kader wordt verder ingezoomd op het gebruik van deze termen.

Vrouw

Grafiek 3. Beschrijvingen van het postuur van vrouwen verdeeld in categorieën.

De woorden die gebruikt worden voor de beschrijving van het postuur van de vrouw liepen erg uiteen. Om inzichtelijk te maken met welke woorden er over vrouwenlichamen gesproken werd,

is een woordwolk gemaakt. In figuur 1 zijn alle termen terug te vinden en de grootte van het woord geeft aan hoe vaak dit woord gebruikt werd in de beschrijvingen.

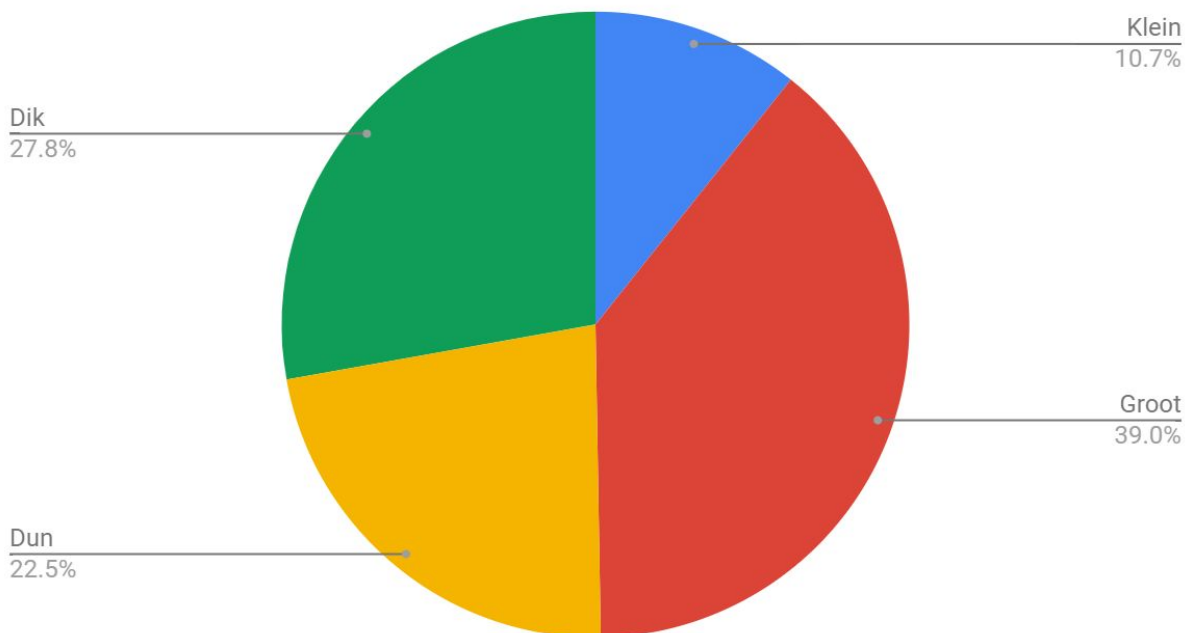

Figuur 1. Woordwolk van gebruikte termen over postuur van vrouwen.

Man

Ook bij de mannen zijn de termen die gebruikt zijn in categorieën verdeeld. De termen 'dun' en 'dik' die onder gewicht vallen zijn precies de helft van de grafiek en de termen 'klein' en 'groot' die onder gestalte vallen zijn precies de andere helft. In grafiek 4 is te zien dat termen die dezelfde betekenis hebben als 'groot' het grootste gedeelte van de beschrijvingen beslaan. De categorieën 'dun' (22,5%) en 'dik' (27,8%) zijn ongeveer even groot. Termen die te maken hebben met 'klein' komen een stuk minder vaak voor bij de mannen, slechts in ruim 10% van de beschrijvingen.

Man

Grafiek 4. Beschrijvingen van het postuur van mannen verdeeld in categorieën.

Ook voor de beschrijvingen van mannenlichamen is een woordwolk gemaakt. Vooral de termen 'grote', 'brede' en 'dikke' springen eruit. Om deze reden is in bijlage 2 ook bijgehouden hoe vaak over de fitheid van het lichaam gesproken wordt. In 37 van de beschrijvingen wordt hier namelijk iets over gezegd. Zo wordt het lichaam vaak 'breed' of 'gespierd' genoemd. Omdat in het theoretisch kader deze termen naar voren komen als gesproken wordt over seksualisering,

wordt hier in de analyse meer aandacht aan besteed.

Figuur 2. Wordwolk van gebruikte termen over postuur van mannen.

Dikke personages

Het is opvallend dat zowel bij de mannen als bij de vrouwen de categorie ‘dik’ een groot deel van de omschrijvingen beslaat. Bij de mannen is ‘dik’ zelfs de tweede grootste categorie en vult hij bijna een kwart van de beschrijvingen. Er gebeurt echter iets opvallends wanneer gekeken wordt naar de personages die als ‘dik’ omschreven worden. Er is namelijk slecht één hoofdpersonage dat omschreven wordt als ‘dik’, namelijk de vader van Metin in de roman *Wees Onzichtbaar* van Murat Isik. De overige omschrijvingen gaan dus allemaal over bijpersonen. 45 van de 275³ bijpersonen worden beschreven als ‘dik’. Dit zijn personages die slechts een kleine rol spelen in de roman, de meesten komen zelfs maar één keer in het verhaal voor. Bij het onderdeel analyse wordt aandacht besteed aan de manier waarop deze bijpersonen beschreven worden en welk narratief zij hebben.

³ Van 275 bijpersonen werd het lichaam beschreven.

Analyse

Uit het kwantitatieve onderzoek zijn een aantal interessante resultaten naar voren gekomen. Zo worden de lichamen van mannen en vrouwen met andere termen beschreven, maar lijken ze beiden te worden geseksualiseerd. In dit hoofdstuk wordt bekeken op welke manier dat gebeurt en of dat inderdaad vergelijkbaar is. Ook is het opvallend dat ‘dik’ (of woorden die dezelfde betekenis hebben) een veelvoorkomende term is. In dit hoofdstuk wordt besproken voor welke personages deze term gebruikt wordt en hoe dat in verband staat met ‘Fat Studies’.

Man versus vrouw

Door het kwantitatieve onderzoek is te zien dat de lichamen van mannen en vrouwen op een andere manier worden beschreven. Ten eerste valt op dat er meer beschrijvingen zijn van lichamen van mannen. De observatie die Punday maakte dat juist vrouwenlichamen vaker beschreven zouden worden, klopt hier dus niet. De termen waarin de lichamen van mannen beschreven worden, zijn vaak: ‘breed’, ‘groot’ en ‘gespierd’. Dit komt overeen met de observatie van Reeser. Hij beschrijft dat mannen worden geseksualiseerd door het gebruik van deze termen. Ook is terug te zien wat Schipper beschrijft: dat de visie bestaat dat mannen altijd groter en breder moeten zijn dan vrouwen. Vrouwen worden in de boeken ook geseksualiseerd omdat vaak vrouwelijke rondingen worden beschreven. Hieronder worden een aantal voorbeelden gegeven om aan te tonen dat mannen en vrouwen op vergelijkbare wijze geseksualiseerd worden.

Interessant voor de analyse is dat er twee boeken zijn waarin een personage opgroeit. In *Wees onzichtbaar* volgen we de Turkse Metin vanaf zijn vijfde levensjaar en in *Zondagskind* volgen we de autistische Jasmijn vanaf de kleuterschool. Beide boeken bevatten autobiografische kenmerken.

In allebei de boeken is duidelijk te zien dat de hoofdpersonen vanaf de pubertijd meer aandacht aan het uiterlijk besteden. Beide personages beschrijven hoe hun eigen lichamen en de lichamen van mensen in hun omgeving veranderen. In allebei de boeken komt dan ook duidelijk

een ideaal lichaam naar voren, waarbij in *Zondagskind* vanuit het vrouwelijk perspectief gekeken wordt en in *Wees onzichtbaar* vanuit een mannelijk perspectief.

In *Wees onzichtbaar* krijgt de lezer de wereld te zien vanuit de ogen van de opgroeiende Metin. Zijn eigen lichaam wordt niet uitgebreid beschreven. Wel wordt duidelijk dat hij niet bij de langste jongens van zijn klas hoort. De meisjes worden beschreven zoals ze door Metin gezien worden. Hij beschrijft vaak hoe zij eruit zien door de nadruk te leggen op hun rondingen. In het theoretisch kader is beschreven dat de vrouwelijke rondingen vaak als seksueel gezien worden. Om die reden worden deze beschrijvingen seksualiserend genoemd. Metin beschrijft bijvoorbeeld hoe Esmeralda, Tina en Nicole eruit zien.

- Esmeralda: Esmeralda had veel grotere borsten dan alle andere meisjes in onze klas (Isik 157).
- Tina: Ze was veertien en woonde in Kraaienest, en het eerste wat alle jongens aan Tina opviel, waren haar enorme borsten, en pas een hele tijd later de moedervlek boven haar lip (175).
- Nicole: Zo van dichtbij, zonder de joekels van Esmeralde naast die van haar, zagen haar borsten er helemaal niet klein uit. Ze waren perfect (211).

Metin beschrijft telkens eerst hoe de borsten van de meisjes die hij tegenkomt eruit zien. Vervolgens gaat hij het hebben over de haarkleur, oogkleur of huidskleur.

In *Zondagskind* volgen we de opgroeiende Jasmijn. In dit boek gebeurt iets vergelijkbaars. De jongens die Jasmijn tegenkomt worden vaak beschreven door de nadruk te leggen op hoe breed ze zijn. Omdat bij *Masculinities in Theory* wordt beschreven dat mannen steeds vaker worden geseksualiseerd door nadruk te leggen op hun brede en gespierde lichaam, worden beschrijvingen waarin dit gebeurt ook seksualiserend genoemd. Dit gebeurt met: Thijs, Elliot en Nick.

- Thijs: Hij heeft brede schouders. En groene ogen (Visser 124).
- Elliot: Elliot had bruin haar dat vanboven lang en vanonder op geknipt was. Hij had brede schouders (223).

- Nick: Zijn neus had een volwassen vorm aangenomen, en zijn lippen waren hun kinderlijke glans kwijt, maar zijn ogen waren nog hetzelfde. Hij had een lage stem gekregen die paste bij zijn brede bouw (441).

Alle jongens waar Jasmijn op valt of een relatie mee opbouwt worden beschreven als ‘breed’.

Als je *Wees onzichtbaar* en *Zondagskind* met elkaar vergelijkt is te zien dat mannen en vrouwen op een vergelijkbare manier worden geseksualiseerd. Het schoonheidsideaal bij tieners klopt met wat in het theoretisch kader beschreven is: mannen zijn groot en breed en vrouwen zijn slank met rondingen. In beide boeken hebben de personages ook een beste vriend of vriendin van hun eigen geslacht waar ze tegenop kijken. Deze personages worden uitgebreid beschreven en passen opnieuw in dat schoonheidsideaal. Kaya, de beste vriend van Metin in *Wees onzichtbaar* wordt op deze manier beschreven:

Ze bewonderden hem om zijn golvende lange haren, heldergroene ogen en atletisch postuur. Maar het was pas toen hij zijn snor afschoor, dat zijn status bij het andere geslacht naar ongekende hoogten steeg (Isik 412).

Wat opvallend is is dat Metin beschrijft waarom de meiden op school Kaya aantrekkelijk vinden. Hij past dus toe wat in *Masculinities in Theory* naar voren komt: het mannenlichaam wordt geobjectificeerd doordat vanuit een vrouw wordt gefocaliseerd. Het is dus niet Metin zelf die op deze manier naar Kaya kijkt, maar hij legt uit waarom de meiden hem aantrekkelijk vinden.

Kirstin is de beste vriendin van Jasmijn in *Zondagskind*. Zij wordt op deze manier beschreven:

Jongens die even stilstonden als Kirstin voorbij liep, mannen die omkeken, zelfs in het gezelschap van hun vriendin of vrouw. Ik begreep het: Kirstin was blond, met een lief gezicht en ronde vormen (Visser 282).

Ook hier wordt het perspectief omgedraaid. Jasmijn beschrijft Kirstin vanuit het oog van mannen

die haar aantrekkelijk vinden. Het vrouwenlichaam wordt hier dus geobjectificeerd door het mannelijke perspectief toe te passen.

Het schoonheidsideaal is belangrijk voor hoe naar lichamen gekeken wordt. In *Zondagskind* is dit ook een thema. Jasmijn vergelijkt zichzelf telkens met haar vriendinnen die in haar ogen mooi zijn. “Naast de twee sierlijke meisjes leek ik wel een langpootmug. Ik had benen waar geen eind aan kwam, en ze werden steeds langer (162).” Gedurende het hele boek baalt Jasmijn dat ze geen vrouwelijke rondingen heeft: “Elke dag bestudeerde ik mijn spiegelbeeld. Ik drukte mijn hand tegen mijn borstkas, speurend, hopen op een indicatie dat er groei onderweg was. Ik stopte zelfs met op mijn buik slapen. Maar er ontkiemde niets (155).” In dit boek wordt telkens het vrouwenlichaam met rondingen als het ideale lichaam neergezet. Toch komt Jasmijn erachter dat er meerdere schoonheidsidealen bestaan. Door opmerkingen van mensen uit haar omgeving komt de lezer erachter dat Jasmijn juist aan een ander schoonheidsideaal voldoet: dat van de lange dunne vrouw. Zo zegt Colette tegen haar: “Iedereen is stikjaloers op jouw benen, en met hakken lijken ze nog langer (307).” Ook haar vriendin Kirsten maakt Jasmijn duidelijk dat zij mooi is. Als Jasmijn haar laat weten dat alle mannen naar haar omkijken maakt Kirsten duidelijk dat ze naar hun beiden kijkt. “Ze kijken ook naar jou hoor (...) je lijkt wel op een ballerina. En je haar komt bijna tot aan je kont! (...) Jouw blik houdt jongens op afstand (282).” Het personage Jasmijn werd geboren in 1978 en in het boek groeit zij op. Jasmijn is dus in de pubertijd aan het begin van de jaren negentig. In het theoretisch kader is al te zien dat in de twintigste eeuw het dunne schoonheidsideaal steeds populairder wordt. Jasmijn komt er dan ook steeds meer achter dat haar dunne lange lichaam als mooi wordt gezien door haar omgeving. Zoals Schipper beschrijft gaat dit schoonheidsideaal namelijk steeds meer domineren.

In de roman *Gebrek is een groot woord* speelt het schoonheidsideaal een minder grote rol. Maar ook in dit boek wordt een mannelijk personage beschreven zoals in de theorie van Reeser naar voren kwam. Het verhaal wordt vanuit het perspectief van Nynke verteld. Zij beschrijft haar ex-vriend en minnaar Borg op een subtiele manier. De nadruk wordt steeds gelegd op Borgs grote handen (Polak 63, 64, 103), maar er wordt verder weinig gezegd over de bouw van zijn

lichaam. Wel komen we via een uitspraak van personage Mascha te weten dat ze zijn onderarmen sexy vindt. “Je neemt een man met sexy onderarmen en voor je het weet klauwen er vanuit alle hoeken twintigjarige bosnimfen naar hem (101).” Ook wordt benoemd dat Borg groot is: “Aan die indirecte maar zware aantrekkingskracht die hij op me uitoefende met zijn grote lijf en zijn grondige interesse (212).” Door deze subtiele benoemingen krijgt de lezer wel het idee dat het om een grote, brede man gaat, zonder dat daar continu de nadruk op wordt gelegd, zoals dat in *Zondagskind* wel gebeurt.

Het lichaam van het hoofdpersonage Nynke wordt niet beschreven. Alleen in het begin krijgt ze van haar baas en vriend Lood te horen dat ze er slecht uitziet. “Skip, je ziet er moe uit meid, kringen onder je ogen, mager (29).” Verder zijn er geen beschrijvingen van haar lichaam te vinden in de roman. Toch gebeurt ook hier iets interessants, omdat Nynke op een bepaald moment toch geseksualiseerd wordt. In het boek is namelijk een novelle ingebed die het personage Borg heeft geschreven. Deze novelle is gebaseerd op het liefdesverhaal tussen hem en Nynke, dus als lezer krijg je het idee dat je weet hoe Nynke eruit ziet. “Niets aan haar was uitgesproken knap, maar iets in de verhoudingen trok hem aan (144)”. Het wordt opnieuw niet direct genoemd, maar waarschijnlijk worden hier de verhoudingen van haar lichaam bedoeld. Dit komt overeen met wat Schipper beschrijft: die verhoudingen worden door het andere geslacht mooi gevonden, omdat ze als vruchtbaarheidssignalen worden gezien. Als het personage vervolgens naakt is, wordt de opwinding minder, omdat haar lichaam gespierd blijkt te zijn. “Het zien van haar naakte lichaam, dat gespierd was en bleek, temperde zijn opwinding enigszins (147).” Hier komt terug dat juist de verschillen tussen mannen en vrouwen benadrukt worden. Een vrouw die gespierd blijkt te zijn, is minder aantrekkelijk voor het personage, terwijl mannen telkens op die manier geseksualiseerd worden. Opnieuw wordt het perspectief omgedraaid en krijgen we enkel het vrouwenlichaam beschreven en geseksualiseerd vanuit het mannelijk perspectief, terwijl de rest van het boek vanuit een vrouwelijk perspectief verteld wordt.

Het valt op dat de beschrijvingen in *Gebrek is een groot woord* minder expliciet zijn dan in *Wees onzichtbaar* en *Zondagskind*. Toch gebeurt het in deze boeken op vergelijkbare manier. Dat is niet in alle romans het geval. In *De heilige Rita* van Tommy Wieringa worden alleen de vrouwen

geseksualiseerd.

Het boek heeft überhaupt geen vrouwelijke hoofdpersonen. De vrouwen die in het boek voorkomen zijn prostituees, bediening in een chinese snackbar, bedpartner van hoofdpersoon Paul of ze hebben andere korte rollen. Ze worden telkens geseksualiseerd, zoals hier:

- Ze was klein, een zilveren kruisje blonk om haar hals. Hij keek haar brede heupen na toen ze de dokter ging halen. Zijn begeerte was zorgelijk (Wieringa 116).
- In de jacuzzi op het binnenplaatsje lag Luana in de armen van een grijze vijftiger. Zijn handen omsloten haar kleine borsten (63).

Mannen worden in dit boek duidelijk op een andere manier beschreven. 22 van de 58 beschrijvingen van mannen gaan over gewonde lichamen.

Zijn linkerarm stak in een mitella; naast een wervelfractuur had hij vier ribben gebroken (..) Zijn gescheurde milt was verwijderd, het was al met al een wonder dat hij zijn val had overleefd (70).

Ook hier wordt toegepast wat in *Masculinities in theory* wordt beschreven. De lichamen van mannen worden vooral beschreven omdat ze gewond zijn, zodat er nog steeds vanuit een mannelijk hetero perspectief gelezen wordt. De beschrijvingen in dit boek zijn dus traditioneel te noemen. Alle vrouwen worden geseksualiseerd en mannenlichamen worden voor een groot deel beschreven als ze gewond zijn.

In de roman *Dochter* wordt alles bekeken vanuit het perspectief van een laagbegaafd autistisch meisje. Dochter beschrijft gebeurtenissen, personen en voorwerpen om zich heen zoals zij ze ziet. Zo beschrijft ze bijvoorbeeld seksuele handelingen op deze manier: “Hij trekt mijn vanachteren een beetje omhoog. Mijn feestjurk valt over me heen. Ik voel gefriemel aan mijn onderbroek (Peeters 62).”

Opvallend is dat er meer beschrijvingen worden gedaan van lichamen van vrouwen (35) dan van mannen (25). In 8 van de beschrijvingen van vrouwen gaat het over borsten, die Dochter beschrijft als ‘bulten’. Het boek gaat over seksueel misbruik en alleen vrouwen worden daarin

geseksualiseerd. Omdat Dochter slechts beschrijft wat ze ziet, geeft ze niet zelf deze seksuele betekenis aan de handelingen die ze beschrijft. De lezer legt zelf het verband tussen haar beschrijvingen en seksuele handelingen. Dit boek is moeilijk te koppelen aan de theorie. In de eerste plaats worden er weinig lichamen beschreven. Ten tweede worden alle beschrijvingen in dit boek gebruikt om de lezer het gevoel te geven dat hij vanuit dit laagbegaafde meisje naar de wereld kijkt. Toch is het opvallend dat Dochter telkens beschrijft hoe groot de ‘bulten’ van de vrouwen die zij tegenkomt zijn. Uit de roman blijkt dat Dochter het gedrag van anderen kopieert. Dat Dochter zich steeds focust op de borsten van vrouwen, kan dus zo geïnterpreteerd worden dat dit in haar omgeving ook steeds gebeurt. Het kan dus zijn dat Peeters het punt probeert te maken dat de focus op het vrouwenlichaam steeds op de borsten ligt. Vrouwen worden hier dus indirect geseksualiseerd.

In *Dubbelbloed* gaat het hele boek over huidskleur en wat het voor personage Etchica betekent om half Nederlands en half Creools-Surinaams te zijn. De manier waarop lichamen van zowel mannen en vrouwen worden beschreven is anders dan in de andere boeken, omdat de nadruk telkens ligt op de huidskleur en het haar. De mannen die beschreven worden, worden meestal wel in termen van ‘groot’ en ‘lang’ beschreven: “Ik kan mijn ogen niet van zijn grote lichaam afhouden (Voorn 99)”. Bij vrouwen gebeurt hetzelfde. Hier komt terug wat Schipper beschrijft in *Heuvels van het paradijs*: van oudsher zoeken mannen altijd naar een partner die in alles hun mindere is. In *Dubbelbloed* is te lezen dat Etchica zich schaamt voor haar lange lichaam. “Mijn lengte dwingt mijn vriendje om twee treden hoger te staan. Ik schaam mij voor mijn lange lijf. Langer zijn dan jongens hoort niet (69).” Etchica bevestigt hier het schoonheidsideaal dat van oudsher bestaat. Schipper beschrijft dat mannen zoeken naar een vrouw die kleiner is dan zichzelf. In *Dubbelbloed* komt die visie terug, omdat Etchica het gevoel heeft dat zij kleiner hoort te zijn dan de man. De man zelf lijkt daar in deze passage geen last van te hebben. Ook in *Dubbelbloed* wordt aandacht besteed aan het schoonheidsideaal. In dit boek wordt daarbij vooral gefocust op de huidskleur. “Ay, een catch voor de Surinaamse man, want je bent licht van kleur. Mi gado, ik dacht beseft ze niet dat ze bovenaan staat, dat ze behoort tot de bovenlaag van de samenleving? (50)”. Verder wordt ook gereflecteerd op het schoonheidsideaal in het

algemeen. Twee blanke zussen worden klassieke schoonheden genoemd. “Haar zussen zijn net als zij klassiek mooi, met lange rechte nekken, witblond haar dat contrasteert met hun amandelbruine ogen in fijnbesenden gezichte. Tailles die makkelijk met twee handen te omvatten zijn (15).” De smalle taille wordt hier als klassiek mooi beschreven. Over haar eigen taille zegt ze: “Ik heb minstens vier paar handen nodig (15).” Het is dan ook opvallend dat de blanke vrouwen een smalle taille hebben, omdat steeds in het boek terugkomt dat van oudsher een lichtere huidskleur als mooier wordt beschouwd.

Al met al is te zien dat zowel mannen als vrouwen geseksualiseerd worden in de geanalyseerde romans. In *Wees onzichtbaar*, *Zondagskind* en *Gebrek is een groot woord* gebeurt dat door van perspectief te wisselen. In *De heilige Rita* is een meer traditionele vorm van vrouwelijke seksualisering te vinden. Mannen worden in deze roman helemaal niet geseksualiseerd. In *Dochter* wordt puur beschreven hoe een lichaam eruit ziet zonder daar een oordeel aan te geven. Wel is het zo geschreven dat lezers automatisch bepaalde betekenis erin leggen. In *Dubbelbloed* komt opnieuw het schoonheidsideaal terug dat de man altijd groter zou moeten zijn dan de vrouw. Als wordt gekeken naar de verschillende prijzen die de boeken hebben gewonnen, valt op dat de prijs voor nieuw literair talent (*Gebrek is een groot woord*) minder expliciet seksualiserend is. Toch gebeurt het in dit boek ook. Toch lijkt Polak ook vooral de ingebedde roman te gebruiken om commentaar te kunnen leveren aan het seksualiseren van vrouwen in de literatuur. Zij is namelijk boos op Borg omdat hij haar neerzet als een dom seksueel wezen.

Dubbelbloed won de feministische prijs, toch is in dit boek geen groot verschil te zien als het gaat om seksualisering van zowel mannen als vrouwen.

Het dikke lichaam

Omdat het postuur het grootste gedeelte uitmaakt van de beschrijvingen over het lichaam, is het interessant om hierop in te zoomen. Allereerst wordt gekeken naar de representatie van verschillende lichamen met andere posturen. In de woordwolken hierboven is te zien met welke termen het postuur besproken wordt. Als gekeken wordt naar de personages die voorkomen is het opvallend dat ‘dik’ een veelvoorkomende beschrijving is, maar dat het vooral bijpersonen

zijn die aan deze omschrijving voldoen. Slecht één hoofdpersoon is dik terwijl wel 45 bijpersonen dik zijn. In het theoretisch kader is besproken dat in literatuur en films vaak negatieve stereotypes worden bevestigd over dikke mensen. Ook in de analyse van de zes hedendaagse romans zijn een aantal voorbeelden hiervan terug te vinden.

In *De heilige Rita* wordt letterlijk benoemd dat ‘dik’ als minder wordt gezien. Hoofdpersoon Paul beschrijft met welke vrouwen hij het bed heeft gedeeld.

Sommigen waren stevig, anderen niet; Paul had intussen voldoende ervaring om te weten dat iedere variëteit haar voordelen had. Van een onaanzienlijk dikkerdje kon je soms wonderen verwachten (Wieringa 54).

Hier worden dikke vrouwen ‘onaanzienlijk’ genoemd. Paul beschrijft hier dus dat deze vrouwen er misschien niet uitzien, maar dat je er wel wonderen van kan verwachten. Dat op een neerbuigende manier over een ‘dikkerdje’ wordt gesproken, bevestigt het stigma dat rust op dik zijn.

Ook op een ander moment komt een dik personage heel kort voorbij in *De heilige Rita*. “Een moddervette jongeman van nog geen twintig jaar leunde met zijn ontzaglijke kont tegen de frituurinstallatie (272).” Alleen al in deze korte zin zijn enorm veel vooroordelen aanwezig. Deze jongen zit namelijk in een snackbar en Paul verliest meteen zijn eetlust door alleen de aanwezigheid van deze ‘moddervette’ jongen. Deze passage, waarin Wieringa het nodig vond om een dikke jongen in een snackbar te plaatsen, voegt niets toe aan het narratief, maar draagt wel bij aan de stigmatisering van dik zijn. Door deze korte passage draagt Wieringa bij aan het vooroordeel dat dikke mensen ongezond eten en veel tijd in een snackbar doorbrengen. Het gaat hier om een bijpersoon die alleen in deze ene scène voorkomt.

Bij een ander dik personage gebeurt hetzelfde. Hij wordt namelijk alleen met eten geassocieerd en speelt verder slechts een kleine rol in het verhaal. “Alleen dikke Ewald Bruins was er, die een autospuiterij bezat en nooit een maaltijd oversloeg (209).” De capaciteiten van dit personage worden niet genoemd, maar het wordt direct belangrijk gemaakt dat hij nooit een maaltijd overslaat. Opnieuw wordt een dik bijpersoon in dezelfde zin aan eten gekoppeld. Ook

Ewald speelt verder geen rol in het verhaal. Deze korte stereotype-bevestigende passage, lijkt dus onnodig voor het narratief.

Als het personage Paul seks probeert te hebben met Ineke, een personage dat wordt beschreven als ‘normale vrouw met een flinke buik’ (177), lukt het hem niet om een erectie te krijgen. Wat hier naar voren komt, is dat Paul haar lichaam ziet als het lichaam van een moeder. In het theoretisch kader wordt beschreven dat het moederlijke mollige lichaam wordt gekoppeld aan het huiselijke en dat vrouwen door de emancipatie zo snel mogelijk van dit lichaam af moeten komen. Dit lichaam was niet meer aantrekkelijk, beschrijft Schipper. Het huiselijke is ook waar Paul aan moet denken als hij Inekes lichaam ziet. “Van de kinderen die ze baarde en zoogde, van een dode man en het verstrijken van de tijd sprak het lichaam van Ineke Wessels (175).” Het lukt Paul uiteindelijk niet om gemeenschap met deze vrouw te hebben. Hij probeert te denken aan de prostituees waarbij het hem wel lukte. Deze passage bevestigt opnieuw dat er een stigma rust op dikke lichamen. Het lichaam wordt hier namelijk als niet aantrekkelijk neergezet en de nadruk wordt gelegd op het vrouwelijk lichaam als moederlijk lichaam. Paul kan door het postuur van Ineke haar lichaam niet op een andere manier bekijken. Ineke keert op drie momenten terug in het verhaal, wat haar een bijpersoon maakt.

In *Gebrek is een groot woord* bevestigt Polak direct aan het begin van haar roman wat als mooi gezien wordt. Over Nico, een man van rond de vijftig merkt hoofdpersonage Nynke op: “Zo grijs als een pissebed. Nog steeds geen buikje, dat is knap (Polak 7).” De nadruk wordt hier direct gelegd op het postuur van Nico. Dat hij ondanks zijn leeftijd en grijze haar nog steeds geen buikje heeft, vindt Nynke knap. Dit bevestigt meteen dat het hebben van een buikje of een dikker lichaam als negatief gezien wordt.

Als wordt gesproken over een oude vriend van personage Juda, wordt net als in *De heilige Rita* een dik personage aan eten gekoppeld.

Over bol, blank en bevoorrecht gesproken. 'Hoe is het met Robinson?' (..) 'Robin'? Die zit waarschijnlijk achter een scherm een familiepak Snickers te verteren (..). En ook niet al te handig met calorieën (20).

Robin keert niet meer terug in het verhaal. Het enige wat de lezer dus over hem te weten komt is dat hij dik is en niet handig is met calorieën. De passage voegt niets toe aan het narratief, maar bevestigt wel een negatief stereotype: een dik persoon zit waarschijnlijk in zijn eentje een familiepak Snickers te eten.

Wanneer Nynke op een bruiloft is, komt ze twee ‘dikke vrouwtjes’ tegen (133). In het verhaal wordt ze opgeslokt in een dansende massa en verpletterd tussen de lichamen van deze vrouwen. “Zelf zit ik stevig tussen twee kleine dames met ruggen als pudding, ik ruik hun met zweet vermengde snoepige parfums. Ze lachen breed naar me, een van hen mist een tand (125).” De vrouwen worden hier negatief beschreven, ze zijn wat dommig aan het dansen, hebben ruggen als pudding en ruiken naar zweet. Behalve de twee vrouwtjes en Robin komen er geen dikke personages voor in *Gebrek is een groot woord*. Polak gebruikt twee keer in het verhaal dikke personages puur voor een korte grappige passage. Hiermee houdt ze de vooroordelen die over dikke personen bestaan in stand, terwijl het niets bijdraagt aan haar narratief.

Wees onzichtbaar is het enige boek waarin een hoofdpersonage als ‘dik’ wordt omschreven. De vader van Metin wordt telkens als ‘forse gestalte’ ‘met zijn ‘dikke vingers’ geschetst. De vader in het verhaal is gewelddadig en manipuleert zijn vrouw en kinderen. Opvallend is dat zijn postuur een aantal keer in het verhaal verandert. In die verandering komen duidelijke vooroordelen en stigmatiseringen van het dikke lichaam terug. Als de vader namelijk een tijd naar Turkije is geweest, weg van zijn vrouw en kinderen, ziet hij er slanker uit. Metin omschrijft hem zo:

Zijn haar was langer en hij zag er niet alleen slanker maar ook langer uit, alsof de vrijheid hem goed had gedaan en hem terug had gebracht naar de laatste maanden van zijn tienerjaren voor een laatste onvermoede groeispurt (Isik 172).

In deze passage wordt slank direct aan positiviteit gekoppeld. Binnen de roman laat dit een belangrijke verhaallijn zien die steeds terugkeert: de vader wilde geen kinderen en denkt dat hij beter af zou zijn zonder gezin. Dit wordt getoond door een ‘mooier’ uiterlijk wanneer hij van zijn gezin weg is geweest. Net zoals in advertenties dun aan mooi en gezond wordt gekoppeld (zoals

is te lezen in *The fat studies reader*), gebeurt dat hier in het verhaal ook. Wanneer Metin zijn vader de eerst volgende keer ziet, is hij weer aangekomen.

Het viel me nu pas op dat hij flink was aangekomen sinds de keer dat hij zijn kleren was komen ophalen. Hij torste minstens tien kilo extra met zich mee en droeg weer donkere kleren. In combinatie met zijn stoppelbaard en vettige haar zag hij er voor zijn doen onverzorgd uit (189).

Hier wordt zijn toegenomen gewicht direct gekoppeld aan een minder mooi en onverzorgd uiterlijk. In het verhaal is de vader hier terug in Nederland en gaat hij door een moeilijke periode heen. Doordat een negatieve periode aan een zwaarder lichaam wordt gekoppeld, blijft hier de stigmatisering in stand. Hij zorgt in deze periode minder goed voor zichzelf en voelt zich slecht, waardoor hij tien kilo is aangekomen. Toen de vader er ‘goed’ uitzag, ging hij door een voor hem positieve periode wat dus werd gekoppeld aan een slanker lichaam.

Ook op andere manieren worden stereotypen bevestigd. Zo gaat Metin bijvoorbeeld fietsen met zijn klas. Iedereen komt goed mee met de groep behalve Metin, die zich slap en ziek voelt, en twee meisjes: “Op twee stevige meisjes na hadden alle leerlingen de haven al verlaten (253).” Hier wordt aangenomen dat de meisjes minder sportief zijn, omdat ze ‘stevig’ zijn. Deze twee bijpersonen krijgen verder geen naam en spelen geen rol in het verhaal.

Een ander negatief vooroordeel komt terug wanneer Metin in een supermarkt gaat werken. Hij omschrijft de vrouw die hem inwerkt als volgt: “Het was duidelijk dat Reshma het gevecht tegen haar zwaarlijvigheid lang geleden had gestaakt en haar schaamte voor haar gewicht zorgvuldig in de kast had opgeborgen (486).” In deze beschrijving is te zien dat Isik er vanuit gaat dat mensen die ‘zwaarlijvig’ zijn zich daarvoor schamen. Haar dikke lichaam wordt direct gekoppeld aan negativiteit en schaamte. Bijpersoon Reshma speelt verder geen rol in het verhaal, dus deze omschrijving is ook nog eens zeer onnodig. Dergelijke voorbeelden komen vaker terug. En ook in deze roman wordt een dik personage direct aan eten gekoppeld. Metin gaat tijdens zijn werk lunchen in de kantine en beschrijft zijn collega: “Ze begeleidde me zwijgend naar de kantine waar de dikke poelier met de dunne potloodsnor net een broodje worst zat te eten (485).” In het verhaal wordt de poelier slechts even genoemd, omdat hij met een

meisje praat dat Metin aantrekkelijk vindt. Direct wordt omschreven dat deze dikke jongen ‘geen schijn van kans maakte (491)’ bij het meisje. Hier is opnieuw te zien dat een dik personage negatief wordt omschreven en aan eten wordt gekoppeld. Wederom keert deze jongen niet meer terug in het verhaal.

In *Dochter* gebeurt iets anders. Het laagbegaafde personage Dochter beschrijft mensen niet in termen van mooi of lelijk en beschrijft de dingen puur zoals zij ze beleeft. Een jongen wordt door de rest van zijn klasgenoten ‘vetzak’ genoemd. Dochter denkt dat dit zijn naam is en noemt de jongen steeds als ze hem ziet Vetzak. “Ik kies de dikke jongen (...) 'Wil je met me spelen, Vetzak?' (Peeters 25)”. Ook als ze hem later in het verhaal tegenkomt en ze opmerkt dat hij mager is geworden, heeft ze nog steeds niet door dat ‘vetzak’ een scheldwoord is en niet de naam van de jongen. “Hé, Vetzak! Ik wuifde naar hem. Wat was hij mager geworden (166)”. In het verhaal wil Dochter vrienden worden met de jongen. Ze beschrijft hem door te zeggen ‘dikke jongen’, maar koppelt hier zelf niets negatiefs aan. Dat de scheldnaam die anderen voor hem gebruiken, de enige naam is die Dochter van hem kent, geeft aan dat de omgeving wel degelijk negatieve connotaties heeft bij dik zijn. In *The fat studies reader* is te lezen dat dikke personage namelijk vaak worden neergezet met psychische problemen omdat ze bijvoorbeeld gepest worden. Dat laatste is hier duidelijk het geval. Peeters laat hier goed zien hoe vreemd het is om een dik persoon uit te schelden als je zelf geen negatieve connotaties bij dikke lichamen hebt. Ook laat deze passage zien hoe hardnekkig het scheldwoord is.

Niet alleen dikke personages worden op negatieve wijze in de boeken beschreven, ook het woord ‘mager’ heeft in drie van de boeken negatieve connotaties. In *De heilige Rita* komt één vrouwelijk personage voor dat als lelijk en onaantrekkelijk wordt beschreven. De Chinese Ming: “Ze was zo mager als een riem, over haar tanden lag een blauwzwarte waas. Haar haar was dof en vet, alsof de bakolie er bij haar geboorte was ingetrokken (Wieringa 95).” Later wordt letterlijk gezegd dat Ming lelijk is: “Dat hij te oud was en Ming te lelijk (96).” In *Wees onzichtbaar* worden stevast alle junks, die in de trappenhuizen van de flats in de Bijlmer wonen, als mager beschreven. “En ik was meerdere malen getuige geweest van vechtpartijen tussen

uitgemergelde junks die met hun magere armen krachteloos naar elkaar uithaalden (Isik 511).” In *Gebrek is een groot woord* is het personage Juda mager. In 14 van de 20 beschrijvingen die van Juda worden gegeven, wordt hier iets over gezegd. Het mager zijn wordt als negatief beschreven. Juda gaat namelijk te ver in zijn idealen: hij eet veganistisch en is vooral heel erg boos op de wereld. “Maar de pillen hebben niet kunnen verhoeden dat Juda erbij ligt als een doorzichtige zak met botten. Zijn lippen zijn droog (Polak 173)”.

Het narratief dat aan magere personages wordt gekoppeld zou in deze boeken dus ook als stereotype-bevestigend omschreven kunnen worden. Het zijn junks, zieken of lelijke vrouwen die deze beschrijving krijgen. Terwijl voor dunne personages ook positieve termen bestaan zoals: ‘slank’, ‘rank’, ‘tenger’, ‘smal’ en ‘fijn’. In bijlage 2 is te zien dat voor vrouwen vaker deze positieve woorden worden gebruikt voor het hebben van een dun lichaam. Voor mannen worden negatieve termen gebruikt zoals ‘mager’, ‘uitgemergeld’, ‘scharminkel’ en ‘plat’. Dit kan weer gekoppeld worden aan het feit dat het schoonheidsideaal voor mannen groot en breed is, terwijl vrouwen klein en slank moeten zijn.

Uit de analyse van alle personages die worden beschreven als dik blijkt dat deze personages bijna allemaal slechts een hele kleine rol spelen in het verhaal. 45 bijpersonen zijn dik en slecht één hoofdpersoon is dik. Vaak worden de personages direct gekoppeld aan eten of beschreven als onaantrekkelijk. Het enige dikke hoofdpersone maakt binnen het verhaal een verandering door. Doordat zijn postuur verandert in het verhaal is duidelijk te zien hoe een dikker lichaam gelijk wordt gesteld aan onverzorgdheid en een negatieve periode, terwijl een slanker lichaam positief wordt beschreven. Door de voorbeelden die hierboven zijn aangehaald kan worden bevestigd dat dikke personages in alle boeken negatieve stereotypen bevestigen. In drie van de romans is te zien dat er ook negatieve stereotypen bestaan voor ‘magere’ lichamen.

Conclusie

Uit de analyse van een corpus aan hedendaagse literatuur zijn een aantal zaken naar voren gekomen. Allereerst is zichtbaar gemaakt in welke termen lichamen beschreven worden. Hieruit werd duidelijk dat meer dan de helft van alle beschrijvingen gaan over het postuur van personages.

Een ander belangrijk resultaat is dat mannen en vrouwen op vergelijkbare manier worden geseksualiseerd in deze boeken. Bij vrouwen wordt in de beschrijvingen de nadruk gelegd op hun rondingen en bij mannen wordt de nadruk gelegd op een groot en breed postuur. Dit is een beweging die al eerder werd geconstateerd in populaire media door onder anderen Blond en Reeser. De beschrijvingen in dit onderzoek komen dan ook erg overeen met de bevindingen die door hen werden gedaan. Dat de lichamen van mannen in dit corpus zelfs vaker werden beschreven dan die van vrouwen is nieuw. In verschillende studies is te lezen dat mannen inderdaad vaker geseksualiseerd worden dan vroeger, maar dat het nog altijd vaker bij vrouwen gebeurt. Dat er zoveel meer beschrijvingen van mannen zijn gevonden binnen dit corpus kan worden toegeschreven aan het feit dat binnen *Wees Onzichtbaar* bijna 200 beschrijvingen van mannen werden gedaan. Dat is meer dan de helft van het totaal aantal beschrijvingen van mannenlichamen. Het bleek sowieso dat mannelijke auteurs vooral mannenlichamen beschrijven en vrouwelijke auteurs vooral vrouwenlichamen.

Als wordt ingezoomd op het postuur worden verschillende termen vaak gebruikt. De term ‘dik’ (of woorden die dezelfde betekenis hebben) wordt ongeveer in een kwart van de beschrijvingen gebruikt. Toch wordt slechts één hoofdpersonage op deze manier beschreven. Dit betekent dat deze woorden verder voor bijpersonen gebruikt worden. Als wordt gekeken wanneer deze termen gebruikt worden is te zien dat deze dikke bijpersonen bijna altijd stereotype-bevestigend zijn. Zo worden veel van de personages beschreven terwijl ze aan het eten zijn, of wordt genoemd dat ze vaak veel eten. Ook wordt verschillende keren bevestigd dat de dikke personages dommig zijn, niet sportief zijn en geen kans maken bij het andere geslacht. De bijpersonen waarbij dit gebeurt, spelen verder eigenlijk geen rol in het verhaal. De beschrijvingen van hun lichaam en de negatieve termen die daaraan worden gehangen, zijn dan

ook zeer onnodig. Het narratief zou hetzelfde zijn zonder deze beschrijvingen. Het is daarom interessant om dit op een rijtje te zien, omdat er op deze manier meer bewustwording kan worden gerealiseerd. Op basis van de zes geanalyseerde romans kan worden gezegd dat de negatieve connotaties die mensen hebben bij dikke lichamen verweven zitten in de hedendaagse literatuur. Het is interessant om een breder corpus te onderzoeken, om te kijken of dit dan nog steeds het geval is. Voorafgaand aan dit onderzoek was het plan om het narratief dat aan dikke personages gekoppeld werd te analyseren. Na de analyse werd duidelijk dat er nauwelijks narratieven hoorden bij dikke lichamen. Ze hadden telkens slechts een bijrol en werden gebruikt voor een snelle ‘grappige’ passage. De enige keer dat een hoofdpersonage dik was, werd zijn gewicht gebruikt om aan te geven wanneer hij zich gelukkig voelde en wanneer niet. Een dik lichaam werd gekoppeld aan een ongelukkige tijd en een slank lichaam staat voor een positieve periode.

Alle boeken bevestigen het schoonheidsideaal zoals beschreven door Schipper en Reeser in het theoretisch kader. Dat geen van de hedendaagse schrijvers dikkere personages op een positieve manier een rol laat spelen in zijn of haar roman is zeer opvallend. Het bevestigt de beelddictatuur die Schipper beschrijft voor reclames en media. Ook in de Nederlandse literatuur blijkt die dictatuur te bestaan. Wel is te zien dat Polak (die de prijs won voor nieuw literair talent) seksualisering van de vrouw in literatuur een thema maakt binnen haar roman. Ook is het opvallend dat Wieringa op een zeer traditionele manier vrouwen seksualiseert en mannen slechts beschrijft als ze gewond zijn.

Het is erg interessant om in vervolgonderzoek een breder corpus te onderzoeken. Zo zou net als in het onderzoek van Pieterse e.a. naar alle ingediende romans voor de Libris literatuur prijs gekeken kunnen worden. Belangrijk is dan om te focussen op de lichamen die voorkomen. Het kan interessant zijn als ook hier naar voren komt, dat bepaalde lichamen niet gerepresenteerd worden. Ook is het interessant om verder in te zoomen op andere gegevens die uit dit onderzoek naar voren kwamen. In deze analyse lag de focus op dikke lichamen en de seksualisering van mannen en vrouwen. Toch bleken ook erg veel beschrijvingen te gaan over het haar van de personages te gaan. Dat het bij mannen vaak erg belangrijk is om veel haargroei te hebben komt

daarin naar voren. Ook huidskleur is zeker iets dat interessant is om verder onderzoek naar te doen.

Discussie

Uit het onderzoek is gebleken dat het mannenlichaam steeds vaker wordt geseksualiseerd. Toch is het een discussiepunt of deze seksualisering dezelfde lading heeft als wanneer dit bij vrouwen gebeurt. Vandaag de dag komt er nog steeds erg veel commentaar als vrouwen geseksualiseerd worden. Bij vrouwen gaat er een ontzettend lange geschiedenis aan vooraf, wat seksualisering beladen maakt. De vrouw heeft namelijk al eeuwenlang een ondergeschikte rol aan de man.

Mediaonderzoeker Dan Hassler-Forest reageert op een studie van de University of Southern California waarin werd geconstateerd dat het aantal mannelijke personages in films dat zich sexy kleedt en het aantal dat (semi) naakt gaat is, gestegen tussen 2007 en 2014. Toch vindt Hassler-Forest niet dat dit te vergelijken is met de seksualisering van vrouwen (Vleugels). "Voor vrouwen als lustobject bestaat een culturele, historische context, bij mannen niet. Dus je kunt deze logica niet zomaar omkeren." Hassler-Forest vindt dan ook niet dat mannen hierover mogen klagen. "Vrouwen worden in onze westerse geschiedenis al eeuwenlang als lustobject gezien, maar dan hoor je zulke mannen niet. Maar zodra ze er één keer zelf mee te maken krijgen, vinden ze het ineens niet meer oké." In deze visie kan ik me aan de ene kant wel vinden. De emancipatie van de vrouw heeft grote stappen doorgemaakt de laatste jaren, maar als representatie in populaire cultuur de oude rolverdeling blijft bevestigen, kan dat die emancipatie schaden. Omdat dit bij mannen niet het geval is, ligt die seksualisering minder gevoelig. Aan de andere kant vind ik dat er qua representatie bij beide genders veel winst te behalen valt. Als telkens één lichaamstype overal te zien is, dan heeft dat tot gevolg dat dit het schoonheidsideaal bepaalt. Dit is schadelijk omdat grote bedrijven hierop inspelen. Zij hebben er baat bij dat er één bepaald schoonheidsideaal bestaat, omdat zij winst kunnen maken door allerlei dieetproducten op de markt te brengen, of door plastische chirurgie aan te bieden. Als meerdere verschillende type lichamen worden gerepresenteerd in populaire cultuur, zou het kunnen zijn dat mensen zich niet genoodzaakt voelen om hierin mee te gaan.

Bibliografie

Almuli, Tatjana. *Knap voor een dik meisje*. Nijgh & van Ditmar, 2019.

Blond, Anna. “Impacts of exposure to images of ideal bodies on male body dissatisfaction: A review”. Elsevier Ltd, 2008.

Bakker, Sonja. *Slimmer slank met Sonja*. De Zonnestraal, 2019.

De Bezige Bij. “De heilige Rita - Tommy Wieringa”.

<https://www.debezigebij.nl/boeken/de-heilige-rita>, De Bezige Bij, 2018.

HarperCollins. “Zondagskind - Judith Visser”.

<https://www.harpercollins.nl/9789402701173/zondagskind/>, HarperCollins, 2018.

Heerkens, Robin. “RTL Boulevard-kijkers woest op Olcay Gulsen en Caroline Tensen om ‘fatshaming’”.

<https://www.veronicamagazine.nl/artikel/nieuws/entertainment/rtl-boulevard-kijkers-woest-op-olcay-gulsen-en-caroline-tensen-om>, Veronica Magazine, 2019.

Hijink, Suzan. “Waarom lelijke mensen volgens filosofe Francesca Minerva een probleem hebben”.

<https://www.trouw.nl/religie-filosofie/waarom-lelijke-mensen-volgens-filosofe-francesca-minerva-a-een-probleem-hebben~b03a5719/>, Trouw, 2018.

Isik, Murat. *Wees Onzichtbaar*. Ambo|Anthos, 2018.

Kroes, Rens. *Powerfood*. Spectrum, 2014.

Libris. “Murat Isik – Wees onzichtbaar”. <https://www.librisprijs.nl/murat-isik-wees-onzichtbaar>, Libris prijs, 2018.

Lourens, Fajah. *Killerbody*. Kosmos Uitgevers, 2019.

Peeters, Lenny. *Dochter*. Prometheus, 2017.

Pieterse, Saskia e.a.. “Personage Bank”. <http://personagebank.hum.uu.nl/index.xq>, 2018.

Polak, Nina. *Gebrek is een groot woord*. Prometheus, 2018

Pruis, Anna en de Vries, Maxime. “Deze vrouwen zijn klaar met fat shaming”. <https://nos.nl/op3/artikel/2210656-deze-vrouwen-zijn-klaar-met-fat-shaming.html>, NOS op 3, 2018.

Punday, Daniel. *Narrative bodies, towards a corporeal narratology*. Palgrave MacMillan, 2003.

Reeser, Todd W. “Masculinities in theory, An introduction”. Blackwell Publishing, 2010.

Rothblum, Esther en Solovay, Sondra. *The fat studies reader*. New York University Press, 2009.

Schipper, Mineke. *Heuvels van het paradijs*. Prometheus, 2018.

Smit, Floortje. “Zwaar verliefd wringt: moeten we echt lachen om de grapjes die de iets zwaardere Isa ten koste van haarzelf maakt?”. <https://www.volkskrant.nl/cultuur-media/zwaar-verliefd-wringt-moeten-we-echt-lachen-om-de-grapjes-die-de-iets-zwaardere-isa-ten-koste-van-haarzelf-maakt-twee-sterren~bb396dc7/>, De Volkskrant, 2018.

Uitgeverij In De Knipscheer. “Dubbelbloed - Etchica Voorn”.

<http://www.indeknipscheer.com/etchica-voorn-dubbelbloed/>, Uitgeverij In De Knipscheer, 2018.

Uitgeverij Prometheus. “Dochter - Lenny Peeters”.

<https://webwinkel.uitgeverijprometheus.nl/book/lenny-peeters>, Uitgeverij Prometheus, 2018.

Uitgeverij Prometheus. “Gebrek is een groot woord - Nina Polak”.

<https://uitgeverijprometheus.nl/catalogus/gebrek-is-een-groot-woord.html>, Uitgeverij

Prometheus, 2018.

Visser, Judith. *Zondagskind*. HarperCollins, 2018.

Vleugels, Anouk. “Mannelijke acteurs zijn het zat: we zijn geen lustobject”. Het Parool, 2016.

Voorn, Etchica. *Dubbelbloed*. In de Knipscheer, 2018.

Wieringa, Tommy. *De heilige Rita*. De Bezige Bij, 2017.